

Kehitysvammaisen tukena terveydenhuollossa

Pekka Perusterve

Pekka Perusterveen (35 v) arki on pitkälti samanlaista kuin meidän muidenkin. Yksilöllisesti suunnitellun tuen avulla hän pystyy elämään itsenäistä ja oman näköistä elämää. Esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan kanssa on mahdollista toteuttaa vapaa-ajan harrastuksia ja osallistua tapahtumiin.

Sairastumisetkin ovat osa elämää. Oikea-aikaisesti ja oikealla tavalla hoidettuna ne ovat ohimenevä episodi

Pekan arjessa. Kehitysvamma ei haittaa arkea, mutta toisen ihmisen ymmärtäminen on välillä hankalaa puolin ja toisin.

Pekalla on yleensä samoja terveysongelmia kuin meillä muillakin. Niinpä ne hoidetaan kuten muidenkin ihmisten sairaudet. Päivystykseen tai vastaanotolle saapuva Pekka Perusterve on juuri SINUN potilaasi.

Eri kehitysvammoihin voi liittyä erilaisia liitännäissairauksia. Niiden tunnistaminen, hoitaminen ja seuranta ovat mahdollisia myös perusterveydenhoidossa hyvien esitietojen ansiosta. **Toimivat konsultaatioväylät ja hyvin suunnitellut hoitoketjut erityispalveluihin** ovat tärkeä osa palvelukokonaisuutta.

Terveydenhuollon palveluohjaus on matalan kynnyksen, kotiin jalkautuvaa, terveydenhuollon työtä. Tehtävänä on ohjata ja neuvoa kehitysvammaista henkilöä ja hänen lähiverkostoaan terveysasioissa sekä palveluissa. Palveluohjausta toteuttava terveydenhuollon ammattilainen, esimerkiksi **konsultoiva sairaanhoitaja**, tuntee normaalin ja terveen Pekan. Muutoksen havaitseminen toimintakyvyssä on helppoa. **Säännöllisen terveystarkastuksen** ansiosta Pekan vointia voidaan seurata. Jos Pekalle tulee akuutteja ongelmia, niin päivystyksessä nähdään Pekan tilanne ajantasaisen **terveys- ja hoitosuunnitelman** ansiosta.

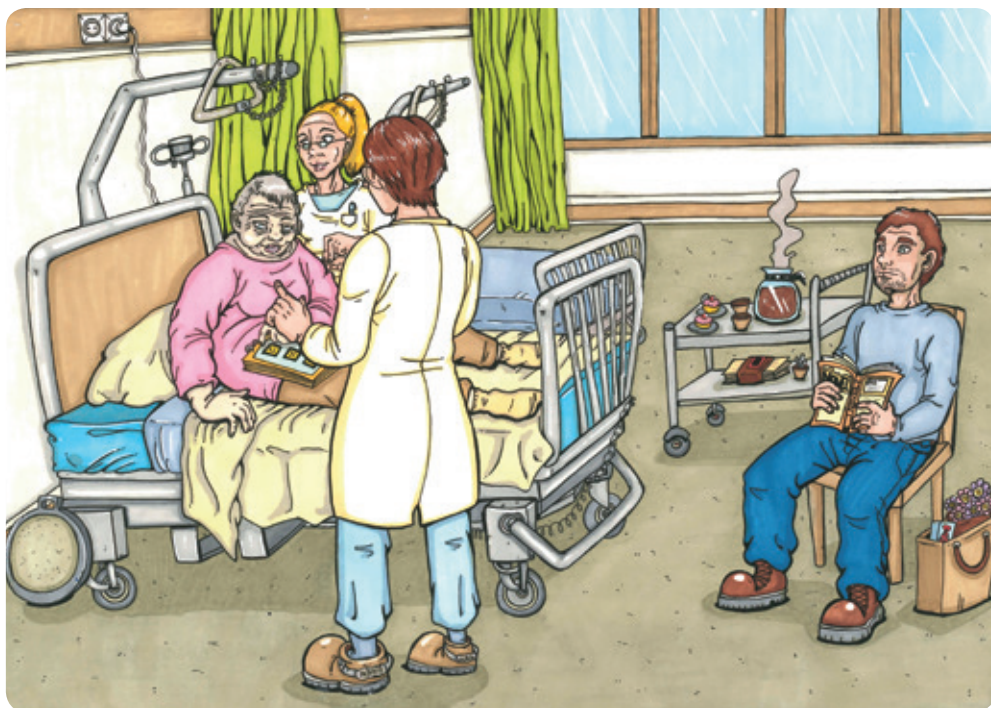
Marja-mummon sairaalareissu

Marja-mummo (60 v) asuu palvelukodissa, jonne hän muutti ensimmäisten asukkaiden joukossa 90-luvun puolivälissä. Palvelukodissa hänellä on oma huone ja peseytymistilat. Keittiöhommat tehdään yhdessä ohjaajien avulla. Marja-mummon kotipäivät ovat lisääntyneet iän karttuessa, mutta onneksi mielekäs arki muotoutuu kotona naapureiden ja omaisten avulla. Marja-mummon liikkuminen on vaikeutunut. Marjaa myös huimaa usein. Omaohjaaja on miettinyt muistisairauden mahdollisuutta, kun aiemmin opitut taidot arjen askareissa ovat olleet hukassa. Mutta arki sujuu, se on tärkeintä.

Marja-mummo on kaatunut ja hän on hyvin kivulias ja tokkurainen. Ambulanssi saadaan onneksi paikalle ja pian Marja on matkalla tutkittavaksi. Omaohjaajaa aina vähän jännittää. Naapurin Veikko ei meinannut päästä lainkaan ambulanssin kyytiin kovasta kuumesta huolimatta. Jännittävät tapahtumat pihalla saivat Veikon piristymään hetkeksi. Omaohjaaja oli joutunut kuvaamaan hyvin tarkasti sitä, millainen Veikko on normaalisti ja millaiseksi hän oli parin päivän sisällä muuttunut.

Marjan tilanne oli kuitenkin selvä ja hän kiisi kohti päivystystä. Marja jännitti kovasti uutta paikkaa ja uusia ihmisiä. Onneksi mukana on **kommunikaatiopassi**, jossa on kaikki olennainen esitieto.

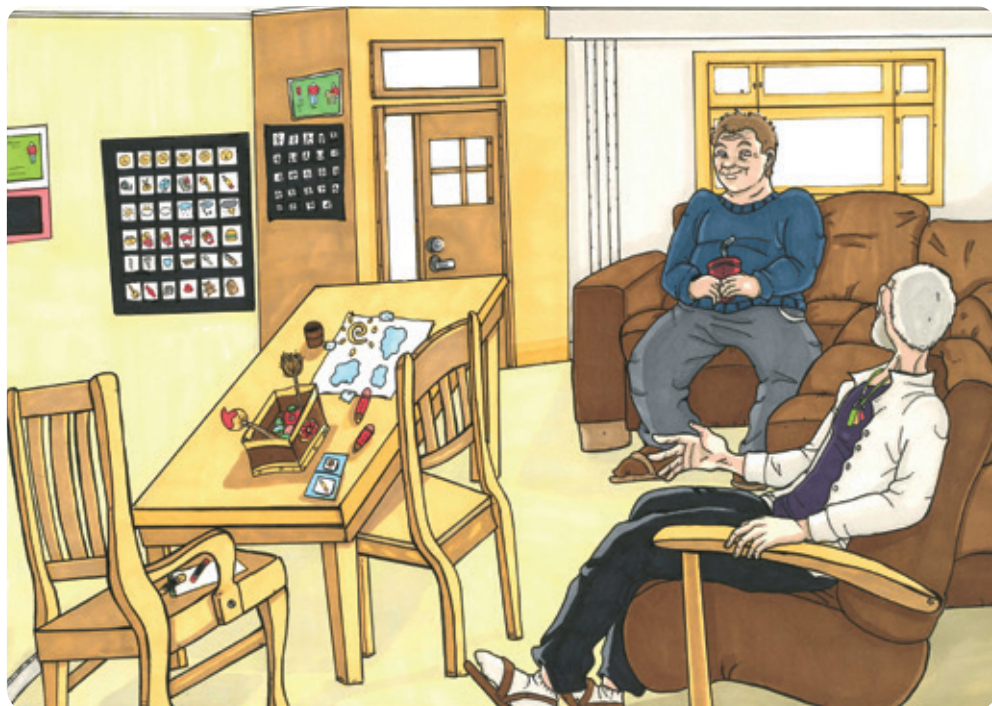
Päivystyskäynti oli sujuva. Marjasta löytyi hyvät tiedot **terveys- ja hoitosuunnitelmasta**, johon konsultoiva sairaanhoitaja oli kirjannut **Marjan terveydestä, lääkityksestä, toimintakyvystä, palveluista sekä kommunikaatioon tarvittavasta tuesta**.

Vuodeosastolle Marja jäi vuorokaudeksi seurattavaksi. Yhteyttä pidetään palvelukotiin kotiutumisen onnistumiseksi myöhemmin. Osaston sairaanhoitaja on tehnyt Marjalle sosiaalisen kertomuksen vuodeosaston rutiineista. Pohja löytyy **"Kommunikaation työvälineitä terveydenhuoltoon"-oppaasta**. Ennakointi helpottaa vieraassa paikassa olemista. Omaohjaaja pääsee käymään Marjan luona ja kertoo kotiutusta suunnitteleville hoitajille palvelukodin tiloista. Uusia apuvälineitä tarvitaan. Huimaus ja muistiasiat täytyy ottaa tutkittavaksi. **Soitto konsultoivalle sairaanhoitajalle laittaa asiat liikkeelle.**

Mieli maassa Markuksella

Markus (40 v) on ärtynyt ja pahantuulinen. Tänään lentää kahvimuki lattialle. Omaohjaaja tuumii: "Haastavaa käyttäytymistä... täytyy merkitä ylös." Markukselle näitä pahan tuulen ilmauksia on tullut tihenevään tahtiin, mutta Markus ei osaa oikein kuvata harminsä lähdeä. Omassa kodissa oleminen ja naapureiden kanssa toimeen tuleminen alkaa kuitenkin olla jo hankalaa. Asialle täytyy tehdä jotain, mutta mitä? Mikä Markuksen mieltä painaa?

Konsultoiva sairaanhoitaja jalkautuu tarkastelemaan tilannetta, tekee terveystarkastuksen ja haastattelee lähiverkostoa. Markuksen koti- ja työtoiminnan ympäristöä tarkastellaan ja kartoitetaan mahdollisia syitä pahalle tuulelle.

- Onko kipuja tai muita vaivoja?
- Onko arkirutiinit toimivia tai onko lähiverkoston kanssa kaikki kunnossa?
- Saako Markus sanoa oman näkemyksensä tai onko edes keinoja ilmaista itseä? Löytyisikö Markukselle hyviä keinoja tukea omaa ilmaisua?
- Onko muistiin tai aisteihin liittyviä ongelmia?
- Onko käytösmuutokset jatkuvia sekä ajasta, paikasta tai ihmisistä riippumattomia? Jos näin on, voi kyse olla mielen-terveyden ongelmasta ja Markus tarvitsee kehitysvammaisuuteen erikoistunutta apua ja tukea.

Omaohjaajan kanssa käytyjen keskustelujen perusteella konsultoiva sairaanhoitaja alkoi keskustella Markuksen kanssa öiden sujumisesta. Markus kertoi, että herää öisin ja on vaikeaa nukahtaa. Omaohjaaja kertoo, että tuvassa otetuilla päiväunilla Markus kuorsaa. Lääkärin kanssa päädytään testaamaan uniapnean mahdollisuutta. Uniapnea todetaan ja hoidon alettua pahantuulisuus vähenee ja asiat alkavat sujua. Enää ei väsyttä!

Terveysasioita selviteltäessä huomataan, että Markukselle voisi löytyä uusia tapoja kommunikoida. Vammaispalvelujen kautta saadaan maksusitoumus AAC-ohjaukseen. Markuksen mahdollisuudet kertoa omista toiveista kasvavat ja tämä tuo lisää hyvää mieltä!

Kehitysvammaisen tukena terveydenhuollossa

Kehitysvammaisen henkilön terveydenhuollon palvelupolut oli STEA:n rahoittama kehittämishanke vuosina 2012–2016.

Projektissa kehitettiin ja edistettiin kehitysvammaisen henkilön asemaa ja oikeuksia perusterveydenhuollossa. Projektissa kokeiltiin kolmea konsultoivan ja kotiin jalkautuvan terveydenhuollon ammattilaisen mallia, kehitettiin terveydenhuollon palveluohjauksen toimintamalli, sekä järjestettiin monipuolista koulutusta toiminta-alueella.

Projektin tuotoksia ovat Terveystenhuollon palveluohjauksen -toimintamalli, Käsikirja terveydenhuollon palveluohjaukseen sekä käyttöönottoa tukeva koulutusmateriaali. Projektissa tuotettiin Kommunikaation työvälineitä terveydenhuoltoon ja suun terveydenhuoltoon sekä kommunikaatiopassi.

www.savas.fi/tepa

